

The Intonation of Ta'arof in Persian

Marzieh Sadat Razavi ¹ Golnaz Modarresi Ghavami ²

1. Department of Linguistics, Faculty of Persian Literature & Foreign Languages, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran. Corresponding Author's Email: m_razavi96@atu.ac.ir

2. Department of Linguistics, Faculty of Persian Literature & Foreign Languages, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran. Email: modarresighavami@atu.ac.ir

Article Info

Article Type:
Research Article

Article History:

Received:
4, February, 2023

In Revised Form:
4, April, 2023

Accepted:
3, June, 2023

Published Online:
21, September, 2023

Keywords:

Abstract

Ta'arof has a special place in the Iranian culture and its linguistic representations are various and considerable. Since Ta'arof expressions are used in interactive contexts by native speakers of Persian, it is expected that the intonation patterns of these expressions be affected by discourse factors and vary as a function of context. The present study adopts Brazil's (1975, 1978, 1997) and Brazil et al.'s (1980) approach to intonation with the main purpose of investigating the intonation patterns of Ta'arofs in Persian. The distinguishing feature of Brazil's approach to intonation is its focus on the effect of discursive context on intonation patterns each with a meaning of its own. In his approach, "meaning" does not refer to attitudes such as "surprised" or "expectant", nor to grammatical meanings such as "interrogative" or "declarative". Rather, it refers to the interactive role of intonation i.e., constant evaluation of discourse by the speaker and choosing the appropriate intonation pattern to achieve coherence and cohesion in discourse. To this end, the intonation features of tone and the prominence level of the onset (key) and tonic (termination) syllables were annotated and analyzed using the Praat software in 29 Ta'arof expressions in the Iranian series Hayula. Results showed that the dominant tone in these expressions is level or fall. Keys were mostly mid or high, while terminations were mostly mid. Considering the fact that intonation patterns of each Ta'arof expression depends on its situational and discursive context, the Ta'arof expression 'Gorbunet beram' (lit.) may I be sacrificed for you' with 4 different representations was chosen and analysed as one of the most frequent Ta'arof expression in the corpus of this study. Results showed that Ta'arof expressions although fixed lexically and syntactically, show different intonation patterns due to the influence of social norms such as politeness, power relations, the prediction of listener's judgment, and listener's agreement expectation.

Ta'arof expressions, discourse intonation, tone, key, termination, Persian.

Cite this The Author(s): Razavi, M.S., Modarresi Ghavami, G., (2023). The intonation of Ta'arof in Persian - Journal of Language Researches, No. 1, Vol.14, Serial No. 26, Spring & Summer- (49-75)- DOI: 10.22059/jolr.2023.354881.666826.

Publisher: University of Tehran Press

1. Introduction

When we speak, we communicate linguistic and pragmatic meanings through pitch changes known as intonation. It is through intonation that we can express our attitudes and emotions of pleasure, anger, and surprise, identify grammatical structures, show what information is new and what is already known, and how sequences of clauses and sentences go together in spoken discourse to contrast or cohere. It also helps us to organize speech into units for better perceiving, memorizing, and performing and use it as a marker of personal or social identity (Wells, 2006: 11-12). Speech intonation is sensitive to sociopragmatic factors such as power, social distance, or situational factors like physical distance or persistence. Borràs-Comes et al (2015) call these functions the vocative features of intonation which are addressee-oriented and are applied in many speech acts including greetings, commands, or requests (parrott, 2010). Politeness, as one of the features of conversation, is a necessity for creating and maintaining social relations (lee et al. 2022). One of the manifestations of ritual politeness in Iranian culture is *Ta'arof* that is almost observable in all daily interactions (Koutlaki, 2002) and is of great importance in Iranian cultural and inter-cultural relationships (Izadi, 2017). *Ta'arof* expressions, like any other types of expressions, has linguistic as well as paralinguistic aspects (Alirezaei, 2017). This paper investigates the intonation patterns of *Ta'arofs* as part of the discourse and pragmatic functions of intonation in Persian.

2. Literature Review

The most important question in studies on politeness and its prosodic features is whether the considerations of politeness such as social differences, power, and imposition and so on, systematically influence the modification and adjustment of the phonetic form of speech (Vergis and Pell, 2018). Arguedas and Marco (2014) remark that phonetic features are used either as a supportive element along with other morpho-syntactic qualities or on their own and in the absence of any other linguistic indicators to transfer politeness. In other words, for listener, it is difficult to determine the true communicative value of speech without the help of suprasegmental elements. According to some studies, high rate of speech can be an indication of anger and impoliteness and low rate can indicate politeness. Delongová (2013) summarizes the signs of politeness as follows: a) unmarked intonation contours in contrast to marked intonation contours; b) rising tone for giving suggestion, rising or falling-rising for requesting in contrast to falling tone; c) falling-rising tone for correction in contrast to falling tone; d) rising terminal for tag questions in contrast to falling tone; e) rising tone for commands in contrast to falling tone, and f) rising fundamental frequency in contrast to falling fundamental frequency. According to Astruc and Vanrell (2016) in yes/no questions in speech acts of suggestion and request, native speakers are willing to use a combination of different morpho-syntactic elements and special intonation patterns while elementary learners rely more on intonation. Vergis and Pell (2018) also suggest that although the effect of linguistic prosodic and non-prosodic variables on perceiving politeness is considerable, prosodic features are more influential. Winter et al. (2021) also show that respect and politeness are linked with high tone in Korean and Japanese social relations and in indirect polite requests in Canadian native speakers while low tone is used for direct requests.

3. Methodology

In order to investigate the intonation patterns of *Ta'arof* expressions, data were collected from a Persian series called *Hayula* and were analyzed following Brazil (1997) and Brazil et al.'s (1980) approach to discourse intonation.

4. Results

Investigating the intonation patterns of expressions of *Ta'arof* in Persian following Brazil (1997) showed that these expressions mainly demonstrate level or falling tones. Data analysis on key and termination also showed high and mid key and mid termination in most cases. These pitch levels are related to contrast, prediction of listener's judgement and expectation of listener's agreement. Linguistic *Ta'arofs* take different intonation patterns in different situations and in relation to different

Analyzing Subject- Verb Agreement errors of Persian Language Learners in the Framework of 51
participants in discourse, as their functional role is in solving problems and removing obstacles in discourse.

5.Conclusions

Although *Ta'arof* expressions are relatively fixed lexically and syntactically, they demonstrate different intonation patterns based on the discourse context and social norms of the Iranian society.

پژوهش‌های زبانی

شاپای الکترونیکی: ۲۴۶۲-۲۴۷۶

<https://jolr.ut.ac.ir/>

دانشگاه تهران

آهنگ تعارفات در فارسی

مرضیه سادات رضوی^۱، گلناز مدرسی قوامی^۲

۱. نویسنده مسئول: گروه زبان‌شناسی، دانشکده ادبیات فارسی و زبان‌های خارجی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران. رایانامه: m_razavi96@atu.ac.ir

۲. گروه زبان‌شناسی، دانشکده ادبیات فارسی و زبان‌های خارجی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران. رایانامه: modarresighavami@atu.ac.ir

اطلاعات مقاله

چکیده

تعارف در فرهنگ ایرانی از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است و جلوه‌های زبانی آن نیز متنوع و شایان توجه‌اند. چون تعارفات در بافت تعاملات زبانی گویشوران زبان فارسی به کار می‌روند، انتظار می‌رود که آهنگ گفتار در بیان این تعارف‌ها متأثر از عوامل گفتمانی و از بافتی به بافت دیگر متفاوت باشد. در این پژوهش، از رویکرد برزیل (۱۹۷۵، ۱۹۷۸، ۱۹۹۷) و برزیل و همکاران (۱۹۸۰) به آهنگ برای بررسی ویژگی‌های آهنگین تعارف‌های فارسی استفاده شد. ویژگی این رویکرد نسبت به دیگر رویکردهای تحلیل الگوهای آهنگ تمرکز و توجه آن به تأثیر بافت کلامی بر الگوهای آهنگ است. هر یک از این الگوها معنای خاص خود را دارند. در اینجا منظور از «معنا» مفاهیمی نگرشی مانند «متعجب» یا «متوقع» یا مفاهیمی دستوری مانند «پرسشی» یا «خبری» نیست. بلکه منظور نقش تعاملی آهنگ است یعنی ارزیابی مستمر گفتمان توسط گوینده و انتخاب الگوی آهنگ مناسب با هدف دستیابی به پیوستگی و انسجام در گفتمان. به همین منظور، نواخت و سطح برجستگی هجاهای آغازه (کلید) و نواختی (پایانه) در ۲۹ عبارت تعارف در سریال هیولا با استفاده از نرم‌افزار پرت برچسب‌زنی و تحلیل شد. نتایج نشان داد که نواخت غالب در این عبارات از نوع افتان یا هموار است. سطوح زیروبمی کلید عمدتاً میانه و زیر و پایانه عمدتاً میانه بود. پس از آن از آنجا که الگوهای آهنگین هر نمونه از تعارف‌های زبانی فارسی وابسته به بافت موقعیتی و کلامی آن است و بررسی همه نمونه‌های گردآوری شده در این پژوهش در مقاله حاضر ممکن نیست، عبارت قُربونت برم^۱ به عنوان یک نمونه از تعارف‌ها که با ۴ رخداد پرتکرارترین تعارف در پیکره این پژوهش نیز بود، انتخاب شد و به طور جداگانه تحلیل شد. یافته‌ها نشان می‌دهند که عبارات تعارف علی‌رغم کلیشه‌ای بودن و ثبات واژگانی - نحوی می‌توانند تحت تأثیر قراردادهای اجتماعی ادب، روابط قدرت، پیش‌بینی قضاوت شنونده و انتظار موافقت شنونده الگوهای آهنگین متفاوتی را نشان دهند.

تاریخ دریافت:

۱۴۰۱/۱۱/۱۵

تاریخ بازنگری:

۱۴۰۲/۰۱/۱۵

تاریخ پذیرش:

۱۴۰۲/۰۳/۱۳

تاریخ انتشار:

۱۴۰۲/۰۶/۳۰

واژه‌های کلیدی:

عبارت‌های تعارف، آهنگ گفتمان، نواخت، کلید، پایانه، زبان فارسی.

۱. مقدمه

آهنگ^۱ ملودی گفتار است. هنگامی که صحبت می‌کنیم، با تغییرات زیروبمی^۲ صوت در بازنمایی آهنگ معنای زبانی و کاربردشناختی^۳ را منتقل می‌کنیم. با آهنگ گفتار می‌توان احساسات و عواطفی مانند لذت، هیجان و خشم را انتقال داد؛ ساخت‌های دستوری در گفتار را آنگونه که نقطه‌گذاری در نوشتار نشان می‌دهد، شناسایی کرد؛ اطلاعات نو را از کهنه بازشناخت؛ چگونگی کنار هم قرار گرفتن عبارت‌ها و جمله‌ها در گفتار برای ایجاد تمایز یا انسجام را نشان داد؛ گفتار را به واحدهایی برای سهولت درک، حفظ کردن و اجرا کردن سازمان‌دهی کرد و از آن به عنوان نشانگری برای تشخیص هویت فردی یا اجتماعی بهره برد (ولز^۴، ۲۰۰۶: ۱۱-۱۲).

آهنگ گفتار به عوامل جامعه‌شناختی-کاربردشناختی^۵ مانند قدرت، فاصله اجتماعی یا عوامل موقعیتی مانند فاصله فیزیکی یا پافشاری حساس است. بوراس-کامز^۶ و همکاران (۲۰۱۵) به این کارکردها با عنوان ویژگی‌های ندایی^۷ آهنگ اشاره کرده‌اند. ویژگی‌های ندایی آن دسته از واحدهای زبانی مخاطب‌محورند^۸ که در بسیاری از کنش‌های گفتاری از جمله احوال‌پرسی‌ها، تماس‌های تلفنی، فرمان‌ها یا درخواست‌ها به کار می‌روند (پروت^۹، ۲۰۱۰). این ویژگی‌ها به اعتقاد زویبکی^{۱۰} (۱۹۷۴: ۷۹۶) بیانگر نگرش، ادب، رسمیت، موقعیت یا میزان صمیمیت و بسیاری از آنها نشانگر تعلق‌گوینده به یک خرده‌فرهنگ، طبقه اجتماعی یا لهجه اجتماعی هستند (دنیل^{۱۱} و اسپنسر^{۱۲}، ۲۰۰۹).

ادب یک ضرورت برای ساخت و حفظ روابط اجتماعی است که در برقراری ارتباط تا عمق زندگی و تعامل اجتماعی وارد شده و پیش‌شرطی برای تعامل بشر به طور عام است (براون^{۱۳}، ۲۰۱۵). ادب یکی از ویژگی‌های تمامی مکالمه‌ها و یک ضرورت برای

-
1. intonation
 2. pitch
 3. pragmatic
 4. J. C. Wells
 5. sociopragmatic
 6. J. Borràs-Comes
 7. vocative
 8. addressee-oriented
 9. L. A. Parrott
 10. A. M. Zwicky
 11. M. Daniel
 12. A. Spenser
 13. P. Brown

روغن‌کاری تعامل اجتماعی است (لی^۱ و همکاران، ۲۰۲۲). یکی از جلوه‌های ادب آیینی در فرهنگ ایرانی تعارف است که تقریباً در تمامی تعاملات روزمره ایرانیان به چشم می‌خورد (کوتلاکی^۲، ۲۰۰۲) و از اهمیت بالایی در ارتباطات ایرانیان و روابط بین‌فرهنگی میان ایرانیان و غیرایرانیان برخوردار است (ایزدی، ۱۳۹۷).

در فرهنگ ایرانی، معمولاً در تعاملات وقت زیادی صرف تعارفات معمول می‌شود و بین قشرهای مختلف مردم و طبقه‌های فرهنگی گوناگون جلوه‌های متفاوتی دارد. تعارف می‌تواند زبانی یا کلامی باشد و جمله‌ها، عبارت‌ها و اصطلاح‌هایی مانند 'مهمان من باشید' را شامل شود. در عین حال، تعارف می‌تواند جنبه فزاکلامی داشته باشد و به صورت اشارات و حالات مختلف دست و صورت جلوه‌گر شود. تعارف همواره شفاهی نیست و در نامه‌های رسمی و غیررسمی نیز مشاهده می‌شود (علیرضائی، ۱۳۸۷).

تعارف در فرهنگ سخن در یک معنی به بر زبان آوردن جملاتی همراه با ادب و احترام برای خوشایند مخاطب، خوش‌آمدگویی و یا احوالپرسی اشاره دارد (انوری، ۱۳۸۵: ۶۲۲). تعارف در زبان حکم مجاز در ادبیات را دارد. همانگونه که ادبیات سرشار از کاربرد استعاره، کنایه، تشبیه و گونه‌های مختلف مجاز است و به کار رفتن کلمه یا تعبیری به جای مفهوم یا کلمه دیگر بر لطف، غنا، گستردگی و جذابیت آن می‌افزاید، تعارف‌ها در زبان نیز همین حکم را دارند (دانشگر، ۱۳۸۱). تعارف در فرهنگ ایرانی بخشی از رفتار مؤدبانه تلقی می‌شود. رفتار مؤدبانه مستلزم توجه به احساسات دیگران و در تناسب با منزلت و روابط اجتماعی طرفین تعامل است. در نظر گرفتن احساسات دیگران در تعاملات، به بیان غیرمستقیم منجر می‌شود و بر این اساس شاید بتوان گفت که مؤدب بودن مهم‌ترین منبع غیرمستقیم بودن است و دلیل بر زبان نیاوردن منظور واقعی و نحوه قالب‌بندی منظوره‌های ارتباطی در گفتار تلقی می‌شود (براون، ۲۰۱۵).

فایکا^۳ (۱۳۹۵) میان ادب (رفتار مؤدبانه) و تعارف که در آثار علمی به طور معمول به 'Iranian politeness' تعبیر شده است تفاوت قائل می‌شود. او می‌گوید تمایز میان ادب و تعارف منحصرأ از طریق اصطلاحات قابل تشخیص نیست و عوامل مهمی از جمله محیط، موقعیت، زبان بدن و لحن نقشی اساسی در ارزیابی رفتار اجتماعی و تمایز بین ادب و رفتار تعارفی ایفا می‌کنند. بنابراین، رفتار مؤدبانه و تعارف تحت یک گفتمان

1. A. J. Lee
2. S. Koutlaki
3. Z. Faika

اجتماعی مستمر بین افرادی که با هم در ارتباط هستند، صورت می‌گیرد. با این وجود، می‌توان فرق تعارف با ادب به معنای رفتار مؤدبانه را به راحتی تشخیص داد. برای مثال، زمانی که یک مهمان دسته گلی را به میزبان به عنوان پیشکش هدیه می‌دهد، رفتاری مؤدبانه از خود نشان داده است. اما، اگر میزبان بگوید 'چرا این کار را کردید؟ لازم نبود، شما خودتان گل هستید!...' این رفتار تعارف محسوب می‌شود.

از زمان پژوهش تأثیرگذار براون و لوینسون^۱ (۱۹۷۸، ۱۹۸۷)، رویکرد غالب در تحقیقات ادب معطوف به نظریه‌پردازی بوده است. این نظریه‌پردازی‌ها در زمینه پدیده پیچیده ادب تنها در سطح زبانی صورت گرفته و به نوای گفتار به عنوان یک منبع اطلاعاتی توجهی نشده است (ورجیس^۲ و پل^۳، ۲۰۱۸). در ارتباط با تعارف در فرهنگ ایرانی و جلوه‌های آن در زبان فارسی نیز پژوهش‌های متعددی انجام شده است و به ماهیت و چگونگی تعارف‌ها، الگوهای نحوی آنها، ویژگی‌های جامعه‌شناختی، موضوع تعارف‌ها و پاسخ به آنها پرداخته شده است (شهبازی، ۲۰۱۶)، اما بررسی ویژگی‌های آوایی تعارف‌ها از نظر دور مانده است. در این پژوهش سعی می‌شود تا آهنگ و ویژگی‌های آن را در تعارف‌های ایرانی بررسی کنیم. بررسی الگوهای آهنگین تعارفات بخشی از کارکردهای گفتمانی و کاربردشناختی آهنگ در زبان فارسی را تشکیل می‌دهد. بر این اساس، رویکرد گفتمانی برزیل^۴ و همکاران (۱۹۸۰) و برزیل (۱۹۹۷) به آهنگ برای تحلیل الگوهای آهنگ تعارفات در زبان فارسی مورد استفاده قرار می‌گیرد.

۲. پیشینه پژوهش: جلوه‌های آوایی ادب

در بسیاری از مطالعات انجام‌شده در باب ادب و ویژگی‌های آوایی^۵ آن (شامل زیروبمی، شدت^۶، کیفیت صدا^۷، سرعت گفتار^۸ و شکل منحنی آهنگ^۹) اساسی‌ترین سؤال مطرح‌شده آن است که آیا ملاحظات ادب (مانند فاصله اجتماعی، قدرت، تحمیل و غیره) به صورت نظام‌مند بر تعدیل و تنظیم صورت آوایی گفتار تأثیرگذار است یا خیر

1. Levinson
2. N. Vergis
3. M. C. Pell
4. D. Brazil
5. prosody
6. intensity
7. voice quality
8. speech rate
9. intonation contour shape

(ورجیس^۱ و پل^۲، ۲۰۱۸). آرگوداس^۳ و مارکو^۴ (۲۰۱۴) معتقدند ویژگی‌های آوایی یا به عنوان یک عنصر حمایتی در کنار ویژگی‌های صرفی - نحوی حضور دارد یا به تنهایی و در غیاب هر گونه شاخص زبانی که می‌تواند انتقال‌دهنده ادب باشد، به کار می‌رود. در واقع تعیین ارزش ارتباطی واقعی در گفتار برای شنونده بدون کمک عناصر زبرزنجیری دشوار است. به بیانی دیگر، هیچ پیامی بدون آهنگ کامل نیست و تشخیص پیوند میان آهنگ، ساخت زبانی، نگرش گوینده و کارکرد کاربردشناختی بدون در نظر گرفتن تعامل بافتی جامع عملاً میسر نیست (ناوارو^۵ و کابدو-نیبات^۶، ۲۰۱۴).

هیروز^۷ و همکاران (۱۹۹۷) سرعت بالای گفتار را نشانه خشم و بی‌ادبی و سرعت پایین را نشانه صوتی مهمی برای انتقال ادب دانسته‌اند. آنان همچنین بر نقش مکث در درک ادب از طریق طولانی‌تر کردن گفتار تأکید کرده‌اند.

دلونگووا^۸ (۲۰۱۳) الگوهای آهنگین نشان‌دهنده ادب در زبان انگلیسی را در موارد زیر خلاصه کرده است: الف) منحنی‌های بی‌نشان آهنگ^۹ (به طور خاص خیزان^{۱۰} برای سؤال‌های بله/خیر و افتان^{۱۱} برای پرسشواژه‌ای‌ها) در تقابل با منحنی‌های نشان‌دار آهنگ^{۱۲}؛ ب) نواخت^{۱۳} (۱) خیزان برای پیشنهاد دادن، نواخت خیزان یا افتان-خیزان^{۱۴} برای درخواست در تقابل با نواخت افتان؛ پ) نواخت افتان - خیزان برای تصحیح در تقابل با نواخت افتان؛ ت) پایانه خیزان برای سؤالات کوتاه^{۱۵} در مقابل پایانه افتان؛ ث)

1. M. Vergis
2. M. D. Pell
3. M. E. Arguedas
4. M. A. Marco
5. A. H. Navarro
6. A. Cabedo-Nebot
7. K. Hirose
8. M. Delongová
9. unmarked intonation contour
10. rise
11. fall
12. marked intonation contour
13. Tone : اصطلاح نواخت در دو معنای الف) زیرویمی ممیز در واحد هجا در زبان‌های نواختی و ب) تغییرات
- 14 fall-rise
- 15 tag question

زیرویمی هجای نواخت‌بر در واحد نواخت در زبان‌های غیرنواختی (مدرسی قوامی، ۱۳۹۴: ۲۳۸) به کار می‌رود. در مقاله حاضر، معنای دوم این اصطلاح مدنظر است.

نواخت خیزان برای امر یا فرمان در تقابل با نواخت افتان و ج) بسامد پایه^۱ زیر/خیزان در تقابل با بسامد پایه بم/افتان صدا.

آستروک^۲ و وانرل^۳ (۲۰۱۶) کاربرد راهبردهای ادب و انتخاب الگوی آهنگ متناسب را در زبان اول و دوم و با تمرکز بر جمله‌های پرسشی بله/خیر در کارگفت‌های پیشنهاد کردن و درخواست دادن بررسی کرده‌اند. نتایج نشان داده است که گویشوران بومی بر حسب موقعیت از ترکیب دو ابزار واژگانی و صرفی - نحوی متفاوت و الگوهای آهنگ خاص استفاده می‌کنند. در مقابل، بسیاری از فراگیران سطح مبتدی راهبردهای صرفی - نحوی را کمتر به درستی به کار می‌برند و بیشتر بر آهنگ تکیه دارند.

هوبشر^۴ و همکاران (۲۰۱۷) تلطیف نوایی^۵ را از نشانه‌های رفتار مؤدبانه می‌دانند. آنان در بررسی الگوی رسمی ادب در گفتار ۲۰ شرکت‌کننده کاتالانی^۶، دیرش، شدت و کیفیت صدا را که توسط شرکت‌کنندگان به کار گرفته شد، به عنوان مجموعه ابزاری تحت عنوان راهبرد تلطیف نوایی بررسی کردند. رخداد نشانگرهای درنگ در سرتاسر پیکره، افزایش قابل‌ملاحظه مکث‌ها، کاهش شدت و وضوح و پایداری بیشتر صدا در شرایط رسمی در این مطالعه از جمله ویژگی‌های ادب نشان داده شده است.

ورجیس و پل (۲۰۱۸) در بررسی تأثیر متغیرهای نوایی و غیرنوایی زبانی بر درک ادب به این نتیجه رسیدند که اگرچه هر دوی این متغیرها تأثیری قابل‌ملاحظه بر درک میزان ادب دارند، تأثیر ویژگی‌های نوایی برجسته‌تر است.

وینتر^۷ و همکاران (۲۰۲۱) معتقدند بررسی تغییرات زیروبمی صوت برای دستیابی به تأثیرات ادب هنوز در مراحل ابتدایی است که دلیل آن می‌تواند تأکید پژوهش‌های سنتی بر نشانه‌های غیرآوایی ادب مانند به‌کارگیری عبارت‌های مؤدبانه‌ای همچون 'لطفاً' یا 'ممنون'، کارگفت‌های غیرمستقیم^۸ یا تصریف فعل بر اساس نوع رابطه اجتماعی با مخاطب در زبان‌هایی مانند کره‌ای و ژاپنی باشد. از نظر آنان، با توجه به آن دسته از مطالعات انجام‌شده در زمینه رفتار مؤدبانه غیرکلامی، به نظر می‌رسد احترام و ادب با

-
1. fundamental frequency (F0)
 2. L. Astruc
 3. M. D. M. Vanrell
 4. I. Hübscher
 5. prosodic mitigation
 6. Catalan
 7. B. Winter
 8. indirect speech act

صدای زیر درآمیخته باشد، همانگونه که به طور خاص فروشندگان زن ژاپنی از صدای زیر هنگام صحبت کردن با مشتریان استفاده می‌کنند یا همانگونه که ژاپنی‌ها هنگام مخاطب کردن فردی از طبقه بالای اجتماع در واژه پایانی جمله نواخت زیر را به کار می‌گیرند. به همین ترتیب، گویشوران انگلیسی‌زبان کانادایی نیز از صدای زیر برای درخواست‌های مؤدبانه غیرمستقیم و از صدای بم برای درخواست‌های مستقیم استفاده می‌کنند. در اسپانیایی مکزیکی، نواخت مرزی آغازین و پایانی زیر برای درخواست‌های مؤدبانه موردپسند گویشوران است.

دوری‌اگین^۱ و فاکینا^۲ (۲۰۲۲) نقش سرنخ‌های خاص زبانی ادب را در درخواست‌های زبان روسی بررسی کرده‌اند. در این پژوهش، مؤدبانه بودن کارگفت مستقیم معلم زبان روسی توسط دو گروه بومی‌زبان روس و زبان‌دوم‌آموز چینی و بر اساس یک مقیاس هفت امتیازی ارزیابی شد و سه متغیر کنترل‌شده شامل مستقیم بودن کارگفت، نمود فعلی^۳ و تکیه^۴ زیربومی هسته‌ای^۴ بررسی گردید. درک گویشوران بومی‌زبان روس و زبان‌آموزان چینی با کمک سناریوی تعامل معلم - دانشجو بررسی و مقایسه شد. نتایج این آزمون نشان داد که سرنخ‌های آهنگی در قضاوت هر دو گروه در مورد بی‌ادبانه بودن راهبردهای امری مستقیم به‌کاررفته در درخواست‌های معلم نقش اساسی را ایفا می‌کنند.

تعارف‌های زبانی بخش مهمی از ادب کلامی را در زبان فارسی رقم می‌زنند. گرچه تعارف‌ها کلیشه‌ای و به لحاظ واژگانی و نحوی نسبتاً ثابت هستند، پیش‌فرض پژوهش حاضر این است که ویژگی‌های نوایی آنها می‌تواند در بافت‌های کلامی / گفتمانی^۵ گوناگون متفاوت باشد. از آنجا که تعارف‌های زبانی در بافت کلامی رخ می‌دهند و به لحاظ آهنگین متأثر از آن هستند، به منظور بررسی صحت پیش‌فرض این پژوهش و استخراج برخی از الگوهای نوایی این بخش از زبان فارسی از رویکرد برزیل (۱۹۷۵، ۱۹۷۸، ۱۹۹۷) و همکاران (۱۹۸۰) به ترتیب در دو کتاب *ارزش ارتباطی آهنگ در زبان انگلیسی*^۶ و *آهنگ گفتمان و آموزش زبان*^۷ بهره برده‌ایم. ویژگی این رویکرد

1. P. Duryagin

2. M. Fokina

3. verbal aspect

4. nuclear pitch accent

5. discorsal

6. *The Communicative Value of Intonation in English*

7. *Discourse Intonation and Language Teaching*

نسبت به دیگر رویکردهای تحلیل الگوهای آهنگ تمرکز و توجه آن به تأثیر بافت کلامی بر الگوهای آهنگ است. برزیل یکی از نخستین کسانی است که اصطلاح «آهنگ کلام» را به کار برده و همراه با دیگر پژوهشگران به بسط و گسترش رویکرد کلامی به آهنگ گفتار در تحلیل نظام آهنگ زبان انگلیسی همت گمارده است (چان،^۱ ۲۰۰۲: ۳۲).

۳. چارچوب نظری: الگوهای آهنگ (برزیل، ۱۹۷۵؛ ۱۹۹۷؛ برزیل و همکاران، ۱۹۸۰)

از دیدگاه برزیل (۱۹۷۵) مجموعه الگوهای زیروبمی در کلام به لحاظ نقشی کوچک و محدود است و هر یک از این الگوها معنای خاص خود را دارند. منظور او از «معنا» مفاهیمی نگرشی^۲ مانند «متعجب» یا «متوقع» یا مفاهیمی دستوری^۳ مانند «پرسشی» یا «خبری» نیست. بلکه منظور نقش تعاملی^۴ آهنگ است یعنی ارزیابی مستمر گفتمان توسط گوینده و انتخاب الگوی آهنگ مناسب با هدف دستیابی به پیوستگی^۵ و انسجام^۶ در گفتمان (چان، ۲۰۰۲: ۳۲).

در دیدگاه برزیل (برزیل، ۱۹۹۷: ۵)، آهنگ در واحدی به نام واحد نواخت^۷ قابل طرح و بررسی است. واحد نواخت پاره‌ای قابل درک و قابل تفسیر از گفتار پیوسته و دربردارنده مشخصه‌های آهنگینی است که در نظام نواختی یک زبان با اهداف کلامی خاص نقش تقابلی دارند. واحد نواخت از سه بخش تشکیل می‌شود: الف) جزء نواختی^۸ که اولین و آخرین هجای برجسته در واحد نواخت را شامل می‌شود، ب) پیش‌بست^۹ که پیش از جزء نواختی می‌آید و پ) پی‌بست^{۱۰} که پس از جزء نواختی قرار می‌گیرد. در دو بخش پیش‌بست و پی‌بست هجای برجسته‌ای وجود ندارد و هیچ کدام در واحد نواخت حائز اهمیت نیستند. برای مثال، در واحد نواخت //that THESE offICiAls// جزء نواختی THESE offIC است و that و ials در انتهای officials به ترتیب پیش‌بست و پی‌بست را تشکیل می‌دهند (برزیل، ۱۹۹۷: ۱۳).

- 1.D.M. Chun
- 2.attitudinal
- 3.grammatical
- 4.interactional
- 5.coherence
- 6.cohesion
- 7.tone unit
- 8.tonic segment
- 9.proclitic segment
- 10.enclitic segment

در رویکرد برزیل، هر واحد نواخت دارای یک یا دو هجای حاوی اطلاع است که نسبت به سایر هجاها تأکیدی‌تر شنیده می‌شوند. برزیل و همکاران (۱۹۸۰: ۳۹-۴۴) این ویژگی را تحت عنوان برجستگی^۱ مطرح می‌کنند و آن را از تکیه^۲ متمایز می‌دانند؛ تکیه ویژگی است که هجای نشان‌دار را از هجای بی‌نشان در اقلام واژگانی مانند 'curtain'، 'contain' یا 'relation' متمایز می‌کند. اما، در مثالی مانند 'Tom is the best boy in the class' فعل 'is' به واسطه اینکه واحدی دستوری است، تکیه نمی‌گیرد، اما می‌تواند در جمله برجسته شود. بنابراین، برجستگی مشخصه‌ای است که گوینده می‌تواند بسته به شرایط کلامی جایگاه آن را تغییر دهد و وقوع آن تنها متأثر از دستور و واژگان^۳ نیست (برزیل، ۱۹۹۷: ۷). برزیل نخستین هجای برجسته در یک واحد نواخت را هجای آغازه^۴ و آخرین هجای برجسته در آن واحد نواخت را هجای نواختی^۵ می‌نامد.

هجای نواختی با مجموعه‌ای از نوسانات زیرومی^۶ یا نواخت^۷ها شامل نواخت افتان (↘)، نواخت خیزان-افتان (↘↗)، نواخت خیزان (↗)، نواخت افتان-خیزان^۸ (↗↘) و نواخت هموار^۹ (→) مرتبط است که گوینده می‌تواند از میان آنها دست به انتخاب بزند. نشانه‌های این الگوها در رویکرد برزیل در ابتدای واحد نواخت قرار می‌گیرند. برزیل (۱۹۹۷: ۸۲) از میان پنج نوع نواخت بالا، ضمن مهم شمردن دو نواخت افتان و افتان - خیزان، به دو گونه نقش برای انواع نواخت قائل است؛ او نواخت‌های افتان و خیزان - افتان را نواخت اظهاری^{۱۰} و حامل اطلاعات نو و نواخت‌های خیزان و افتان - خیزان را ارجاعی^{۱۱} و حاوی اطلاعات مشترک میان گوینده و شنونده معرفی می‌کند. برای مثال در دو نمونه مشابه زیر تفاوت دو نواخت اظهاری و ارجاعی مشاهده می‌شود:

- (1) //↘↗ WHEN I've finished MIDdlemarch//↘ I shall READ Adam BEDE//
 (2) //↘ WHEN I've finished MIDdlemarch//↗ I shall READ Adam BEDE//

1. prominence
2. stress
3. lexicon
4. onset syllable
5. tonic syllable
6. pitch movements
7. tone
8. fall-rise
9. level
10. proclaming
11. referring

نواخت افتان - خیزان (ارجاعی) در واحد نواخت نخست در مثال (۱) نشان می‌دهد که گوینده در حال خواندن کتاب *Middlemarch* است (اطلاع مشترک)، اما نواخت افتان (اظهاری) در واحد نواخت بعدی حاکی از نو بودن موضوع خواندن کتاب *Adam Bede* در آینده است. در حالی که در نمونه (۲)، گویی زمان خواندن *Adam Bede* به عنوان اطلاع نو مطرح است و گوینده با گفتن این مطلب که بعد از خواندن *Middlemarch* آن را می‌خواند (نواخت افتان با کارکرد اظهاری)، قصد خود را به عنوان اطلاع نو مطرح می‌کند.

گوینده نه تنها می‌تواند بنا بر ملاحظات کلامی یکی از نواخت‌های پنج‌گانه را برای هجای نواختی انتخاب کند، بلکه سطح زیرویمی^۱ را نیز می‌تواند از میان سه گزینه^۲ زیر، میانه^۳ و بم^۴ در دو هجای آغاز و نواختی برگزیند. سطح زیرویمی در هجاهای آغاز و نواختی به ترتیب تحت عنوان کلید^۵ و پایانه^۶ مطرح می‌شوند. پایانه در هجای نواختی در مقایسه با کلید یا سطح زیرویمی هجای آغاز تعیین می‌شود. کلید یا سطح زیرویمی هجای آغاز در مقایسه با کلید واحد نواخت قبلی یا بعدی تعیین می‌گردد.

اصطلاح «کلید» را برزیل از سوییت^۷ (۱۸۹۰) گرفته است که می‌گوید «هر جمله‌ای یک کلید کلی یا زیرویمی خاص خود را دارد». انتخاب کلید زیر یا بم توسط گوینده بدین معناست که او زیرویمی کل واحد نواخت را نسبت به زیرویمی عادی صدای خود افزایش یا کاهش می‌دهد. در صورتی که کلید میانه باشد، یعنی زیرویمی صدای گوینده در کل واحد نواخت در همان سطح زیرویمی عادی گوینده است. در توالی دو واحد نواخت با کلیدهای زیر و میانه، از کلید زیر این‌گونه برداشت می‌شود که «مطلب هنوز ادامه دارد». در توالی دو واحد نواخت با کلیدهای میانه و بم، از کلید بم این‌گونه برداشت می‌شود که «این مطلب در موقعیتی بیان شده که رویدادهای اندکی قبل آن را ایجاد کرده‌اند» (چان، ۲۰۰۲: ۳۴ به نقل از برزیل ۱۹۷۵: ۱۰).

-
1. pitch level
 2. low
 3. mid
 4. high
 5. key
 6. intonation
 7. Sweet, H.

به باور برزیل و همکاران (۱۹۸۰: ۶۴-۶۵) و مطابق با جدول (۱) کلید زیر تقابل^۱ را منتقل می‌کند و کلید بم برای نشان دادن برابری^۲ استفاده می‌شود. کلید میانه انتخابی بی‌نشان است که معنای افزوده/ اضافی^۳ دارد. در واقع، سه کلید زیر، میانه و بم سه گزینه‌ای هستند که در شروع یک واحد نواخت جدید در اختیار گوینده هستند (انتخاب کلید برای نخستین هجای تکیه‌بر یعنی هجای آغازه)؛ گوینده می‌تواند در تولید هجای آغازه در وضعیتی خنثی باشد (کلید میانه)، آن را با انتخاب کلید زیر در تقابل و با انتخاب کلید بم در رابطه برابر قرار دهد. علاوه بر این، کلید زیر در ابتدای یک واحد نواخت می‌تواند نقش متمایز کردن آن واحد را از واحد نواخت قبلی ایفا کند. برای مثال، کلید زیر می‌تواند برای شروع کردن یک موضوع جدید یا تغییر موضوع گفتگو به کار رود که هر دوی این موارد متضمن نوعی تقابلند (چان، ۲۰۰۲: ۳۴-۳۵). از سوی دیگر، کلید بم در موقعیت‌هایی به کار می‌رود که در آنها گوینده به نوعی برابری میان دو واحد نواختی متوالی در گفتمان قائل است. واحدهای نواختی دارای کلید بم که در میان یا پایان پاره‌گفتارها می‌آیند معمولاً فاقد ارزش اطلاعی هستند و اغلب به اطلاعات پیشین اشاره دارند (چان، ۲۰۰۲: ۳۵). در کنار سطح زیرویمی هجای آغازه یا کلید، هجای نواختی نیز می‌تواند نواخت‌های پنج‌گانه خود را در سه سطح زیر، میانه و بم نشان دهد. در پایانه زیر، گوینده قضاوت شنونده را پیش‌بینی می‌کند، در حالی که در پایانه میانه گوینده انتظار موافقت شنونده را دارد. اما در پایانه بم هیچ انتظاری وجود ندارد. در واقع در پایانه بم نه قضاوت شنونده پیش‌بینی می‌شود و نه انتظار موافقت از او می‌رود (برزیل: ۱۹۹۷: ۱۱۸). خلاصه این کارکردها در جدول (۱) آورده شده است.

جدول (۱) کارکردهای گفتمانی کلید و پایانه در سطوح مختلف زیرویمی در زبان انگلیسی

هجای نواختی			هجای آغازه		
پایانه			کلید		
بم	میانه	زیر	بم	میانه	زیر
انتظاری از شنونده نیست	انتظار موافقت شنونده	پیش‌بینی قضاوت شنونده	برابری	—	تقابل

برزیل (۱۹۹۷: ۴۴) تمایز میان کلید میانه و زیر را در قالب مثال (۳) نشان می‌دهد؛

1. contrast
2. equivalence
3. additive/ additional

(3) //LOOK//it's JOHN//

در مثال (۳)، در واژه 'John' کلید میانه نشان‌دهنده انتخاب 'John' از میان تعداد زیادی از احتمالات است. در حالی که در مثال (۴) انتخاب کلید زیر حامل مفهوم تقابل است و 'John' می‌تواند در مفهوم 'John' و نه X تعبیر شود.

(4) //LOOK//it's JOHN//

برزیل (۱۹۹۷: ۶۰) در توضیح تفاوت میان پایانه میانه و زیر از مثال (۵) استفاده کرده است. در مثال (a5) پایانه زیر در واژه 'ambitious' شنونده را آگاهانه به پذیرش جاه طلب بودن بروتوس دعوت می‌کند، در حالی که انتخاب پایانه میانه برای واژه 'man' در واحد نواخت بعدی در (b5) نشان‌دهنده فرض گوینده است مبنی بر اینکه شنونده بی‌چون‌وچرا محترم بودن بروتوس را می‌پذیرد.

(5) a. //but BRUTus// says he was am^{BITious}//

b. //and BRUTus is an honorable MAN//

۴. روش پژوهش

برزیل (۱۹۹۷) عواملی مانند تفاوت‌های بافتی، درک و دانش مشترک، انتخاب مفهوم^۱، اهمیت اجتماعی و رابطه برتری و کنترل^۲ را در تعیین نواخت و الگوی برجستگی مؤثر دانسته و موردتوجه قرار داده است. رویکرد وی به موضوع آهنگ رویکردی گفتمانی است. بدین معنا که ضمن اذعان به کارکردهای دستوری، نگرشی و عاطفی آهنگ تمرکز وی بر کارکردهای گفتمانی/ کلامی آهنگ مانند مشخص کردن اطلاع نو و اطلاع مشترک، تقابل، انسجام و پیوستگی است.

داده‌های پژوهش حاضر عبارات حاوی تعارفات زبانی در سریال ۱۷ قسمتی هیولا بودند. این سریال داستانی و از نوع کمدی سیاسی است که در سال ۱۳۹۸ تولید شده و زبان آن زبان روزمره امروزی مردم است. مکالمه‌های بازیگران زن و مرد این سریال حاوی تعارف‌های معمول فراوان است.

در مرحله نخست پژوهش، عبارات حاوی تعارف‌های زبانی در قسمت‌های مختلف سریال و در گفتگوهای میان گویشوران زن و مرد مشخص و فایل صوتی آنها به کمک نرم‌افزار پرت^۳ نسخه ۶۲۱۴ استخراج گردید. سپس، منحنی زیروبمی هر واحد نواخت در عبارت تعارفی با استفاده از نرم‌افزار پرت به دست آمد. در مرحله بعد، با توجه به منحنی

1. sense selection
2. dominance and control
3. Praat

زیروومی به دست آمده و با گوش کردن مکرر به هر فایل، نواخت و سطح برجستگی هجاهای آغاز و نواختی در این واحدها با بهره‌گیری از رویکرد گفتمانی برزیل (۱۹۹۷) برجسب‌زنی شد.

شیوه برجسب‌زنی در چارچوب برزیل (۱۹۹۷: ۹) به این صورت است که در آن ابتدا هر واحد نواخت آوانویسی و به کمک دو خط مورب // از واحدهای نواخت قبل و بعد متمایز می‌شود. سپس، نواخت هر واحد که عبارت است از انتخاب گوینده از میان الگوهای زیروومی افتان (لا)، خیزان-افتان (لا)، خیزان (ا)، افتان-خیزان^۱ (لا) و هموار^۲ (→) مشخص می‌شود.

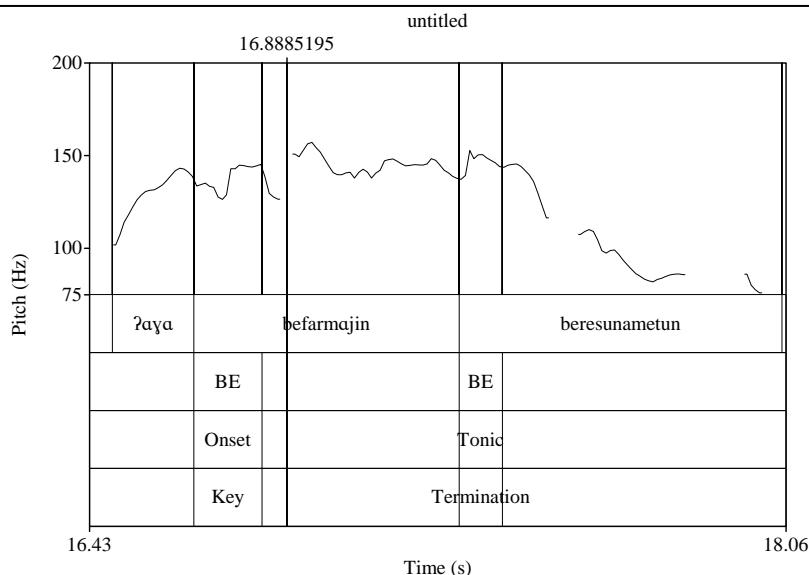
هجاهای برجسته همان هجاهای آغاز و نواختی در یک واحد نواخت‌اند که به صورت برجسته نمایش داده می‌شوند. کلید یا زیروومی مرتبط با هجای آغاز با حروف بزرگ و به صورت زیر، میانه یا بم مشخص می‌شود. سطح زیروومی کلید در هر عبارت با توجه به سطح زیروومی کلید در واحد نواخت پیشین تعیین می‌شود. به همین ترتیب، پایانه نیز که زیروومی هجای نواختی است، با حروف بزرگ زیرخط‌دار و به صورت زیر، میانه یا بم نشان داده می‌شود. سطح زیروومی پایانه در یک واحد نواخت بر اساس سطح زیروومی کلید در همان واحد نواخت مشخص می‌شود. در صورت نبود هجای آغاز در واحد نواخت، کلید و پایانه یکی هستند. ویژگی‌های فوق در عبارت تعارف «آقا، بفرمایین برسونمتون» به عنوان یک واحد نواخت در مکالمه دو گویشور مرد در مثال (۶) و شکل (۱) نمایش داده شده است. در این واحد نواخت، «آقا» پیش‌بست و همه هجاهای بعد از پیشوند /be- در «برسونمتون» پی‌بست هستند. آنچه بین این دو می‌آید، جزء نواختی است.

(۶) گوینده الف: ... بفرمایین برسونمتون.

// ʔaga ^{BE} farmajin ^{BE} resunametun //

1 fall-rise

2 level

شکل ۱: منحنی زیروبمی واحد نواخت «آقا، بفرمایین برسونمتون» در مکالمه دو گویشور مرد به همراه برجسب‌گذاری هجاهای نواختی و آغاز و کلید و پایانهٔ مربوط به آنها

بر اساس شکل (۱)، در واحد نواخت «بفرمایین برسونمتون» برجسته‌ترین هجا در انتهای این واحد، هجای /BE/ در «برسونمتون» /^{BE}resunametun/ است. این هجا به عنوان هجای نواختی انتهای واحد نواخت با حروف بزرگ و به صورت زیرخطدار نشان داده شده است. پایانه یا سطح زیروبمی این هجای نواختی در مقایسه با کلید یا سطح زیروبمی هجای آغاز یعنی /BE/ در «بفرمایین» /^{BE}farmajin/ تعیین می‌شود که آن هم زیر است و بنابراین بالاتر از سطر نوشته شده است. هر دو هجای آغاز و نواختی که تأکیدی‌تر از بقیه هجاها در این واحد نواخت شنیده می‌شوند، هجاهای برجسته هستند و بنابراین تیره‌تر نگاشته شده‌اند. با نگاه دوباره به شکل (۱)، هجای پایانه دارای نواخت افتان است که در ابتدای واحد نواخت با نشانهٔ \wedge مشخص شده است.

۵. تحلیل داده‌ها

عبارات حاوی تعارف‌های زبانی به لحاظ واژگانی و دستوری تا حدود زیادی ثابت هستند و به نوعی کلیشه‌ای محسوب می‌شوند. پرسش اصلی پژوهش حاضر این است که آیا این عبارات نسبتاً ثابت به لحاظ دستوری و واژگانی که بخشی از ادب کلامی را در زبان فارسی به خود اختصاص می‌دهند می‌توانند در بافت‌های کلامی گوناگون الگوهای نواختی و برجستگی متفاوتی نشان دهند یا خیر. بدین منظور همانطور که پیشتر اشاره شد، عبارات حاوی تعارف‌های زبانی در مکالمات بازیگران زن و مرد سریال هیولا به

لحاظ آهنگین بررسی شد. تعارف‌ها در گفتار مردان مواردی مانند «لطف کردین، نظر لطف‌تونه، استدعا می‌کنم، مزاحم نمی‌شم، مدام ذکر خیر شماسست و قربون شما برم» و در گفتار زنان مثال‌هایی مانند «الهی بمیرم، دست شما درد نکنه، خیلی لطف کردین، بهتون نمی‌آید، شما که سن‌وسالی ندارید، هزار ماشاالله، جاتون خالی بود و قربونت برم» را شامل می‌شد.

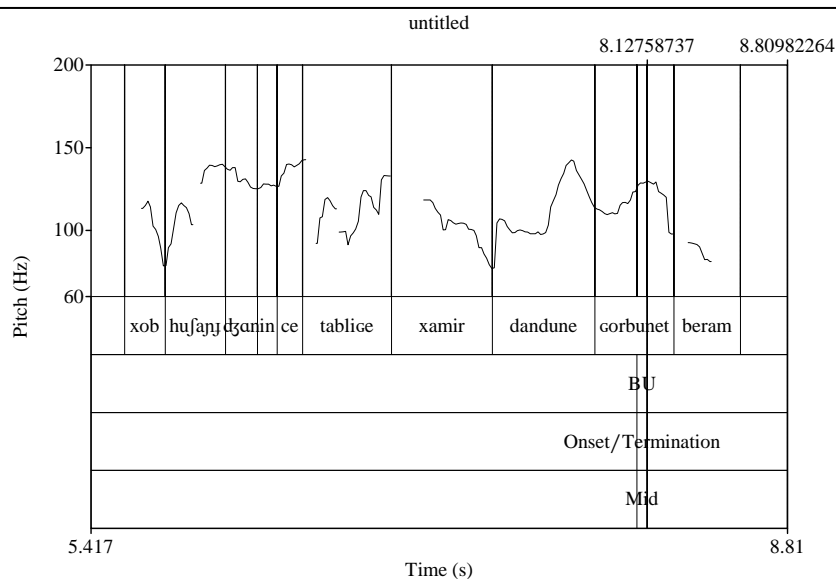
بررسی نواخت در ۲۹ نمونه عبارت‌های تعارف فارسی نشان می‌دهد که از میان پنج نواخت افتان، خیزان - افتان، خیزان، افتان - خیزان و هموار، در بیشتر موارد نواخت‌ها از نوع افتان و یا خیزان - افتان هستند که در رویکرد برزیل نواخت‌های اظهاری نامیده می‌شوند. این دو نواخت به ترتیب ۳۴ درصد و ۳۱ درصد داده‌ها را به خود اختصاص داده‌اند. در این میان کمترین کاربرد را نواخت هموار با ۶ درصد یعنی تنها در دو مورد از عبارت‌ها داشته است.

در نظام کلید و پایانه، کلید زیر با ۶۸ درصد بیشترین بسامد کاربرد را داشته است. در کلید میانه و بم با اختلاف ناچیز به ترتیب با ۱۷ درصد و ۱۳ درصد کمترین کاربرد مشاهده شده است. در نظام پایانه، انتخاب پایانه زیر و میانه به یک میزان و با ۴۸ درصد بیشترین بسامد کاربرد را داشته‌اند، در حالی که پایانه بم تنها در یک مورد مشاهده شده و ۳ درصد کاربرد را به خود اختصاص داده است.

از آنجا که الگوهای آهنگین هر نمونه از تعارف‌های زبانی فارسی وابسته به بافت موقعیتی و کلامی آن است و بررسی همه نمونه‌های گردآوری‌شده در این پژوهش در مقاله حاضر ممکن نیست، در اینجا به تحلیل تنها یک نمونه از تعارف‌ها در ۴ بافت متفاوت اشاره می‌کنیم. بدین منظور، عبارت «قربونت برم» با ۴ رخداد به‌عنوان یکی از پرتکرارترین عبارت‌ها در پیکره این پژوهش انتخاب شده است. این عبارت در نمودهای «قربون شما برم»، «قربونت برم»، «الهی من قربونت برم» و «قربونت برم» مشاهده شد. چنانکه مثال‌های زیر نشان می‌دهند، این عبارت که به‌عنوان یک عبارت تعارف در گفتار روزمره فارسی‌زبانان رایج است، در کلام کارکردهای متفاوتی دارد.

(۷) خب، هوشنگ جان، این‌که تبلیغ خمیردندونه، قربونت برم.

//xob hufanʃ dʒan// ?in ce tablice xamirdandune// gorBUnet beram//

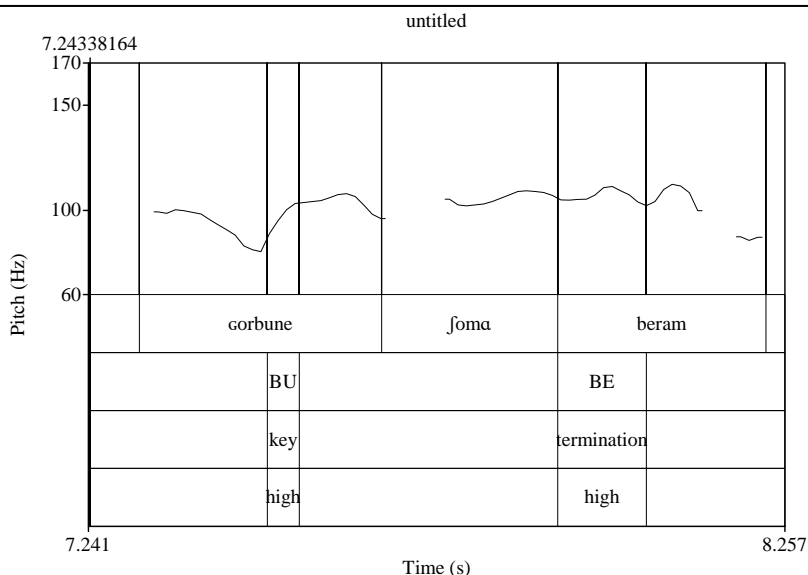

شکل ۲: منحنی زیروبمی واحد نواخت «قربونت برم» در مکالمه دو گویشور مرد به همراه برجسب‌گذاری هجاهای نواختی و آغاز و کلید و پایانهٔ مربوط به آن‌ها

مثال (۷) از سه واحد نواخت تشکیل شده است که در آن عبارت «قربونت برم» خود یک واحد است با نواخت خیزان - افتان. در این واحد نواخت، تنها یک هجای برجسته، یعنی [BU] در [gorBUne]، وجود دارد که هجای نواختی و در عین حال هجای آغاز است. سطح زیروبمی این هجای نواختی (پایانه) به نسبت زیروبمی کل پاره‌گفتار (کلید)، میانه است. میانه بودن پایانه در عبارت «قربونت برم» نشان از تلاش گوینده برای گرفتن موافقت شنونده یا متقاعد کردن او دارد.

نمونه (۸) عبارت «قربون شما برم» موقعیت گفتگوی میان دو گویشور مرد را در حالی که گویشور اول در مقام مدیر مدرسه و گویشور دوم معلم آن مدرسه است، نشان می‌دهد. (۸) مدیر مدرسه: هوشنگ جان، واقعاً ازت متشکرم به خاطر معرفی این بزرگواران به ما. معلم (هوشنگ): هه، هه، هه (خنده)، قربون شما برم ...

// ↗ ↘ gor^{BU}ne sɔma ^{BE}ram //

شکل ۳: منحنی زیروبمی واحد نواخت «قربون شما برم» در مکالمه دو گویشور مرد به همراه

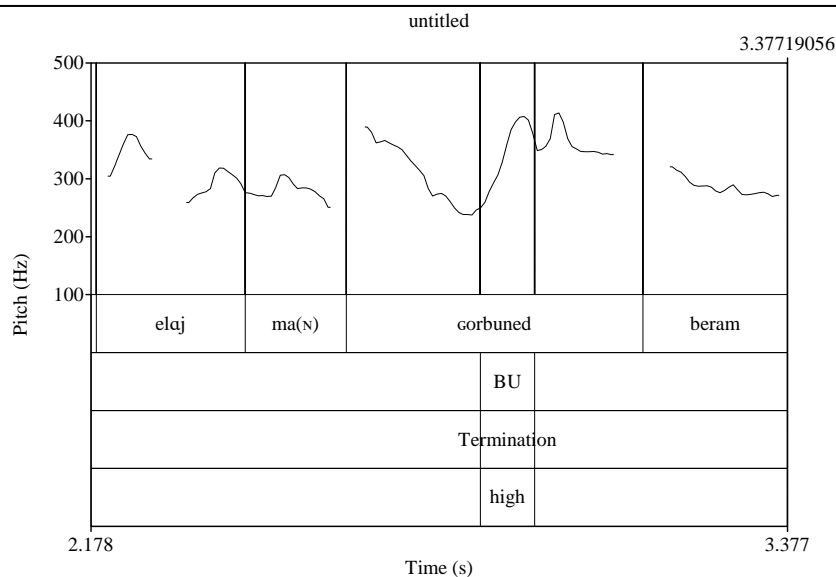
برچسب‌گذاری هجاهای نواختی و آغاز و کلید و پایانه مربوط به آنها

در مثال (۸) برخلاف مثال (۷) در واحد نواختی «قربون شما برم»، دو هجای برجسته دیده می‌شود: [BE] در [BEram] پایانه و [BU] در [gor^{BU}ne] کلید است و سطح زیروبمی هر دو زیر است. پایانه و کلید زیر حاکی از تقابل و پیش‌بینی انتظار گوینده است. به بیان دیگر، معلم با انگیزه ناچیز جلوه دادن اقدام خود و پیش‌بینی انتظار مدیر مدرسه در این زمینه کلید و پایانه زیر را به کار گرفته است. در این مثال، نواخت هجای نواختی خیز و افت مختصری نشان می‌دهد و زیروبمی در انتهای واحد نواخت تقریباً هموار باقی می‌ماند. با توجه به این که تعارف موردنظر در این بافت صرفاً پاسخی مؤدبانه است به قدردانی مدیر مدرسه از معلم بابت خدمتی که انجام شده است، کارکرد ارتباطی آن را می‌توان بر اساس طبقه‌بندی شهبازی (۱۳۹۵) از انواع تعارف در فارسی، نشانه ادب دانست.

در مثال (۹)، عبارت 'الهی من قربونت برم' را که توسط یک گویشور زن بیان شده می‌بینیم.

(۹) الهی من قربونت برم!

// ↗ ↘ ?elahi man gor^{BU}net beram//

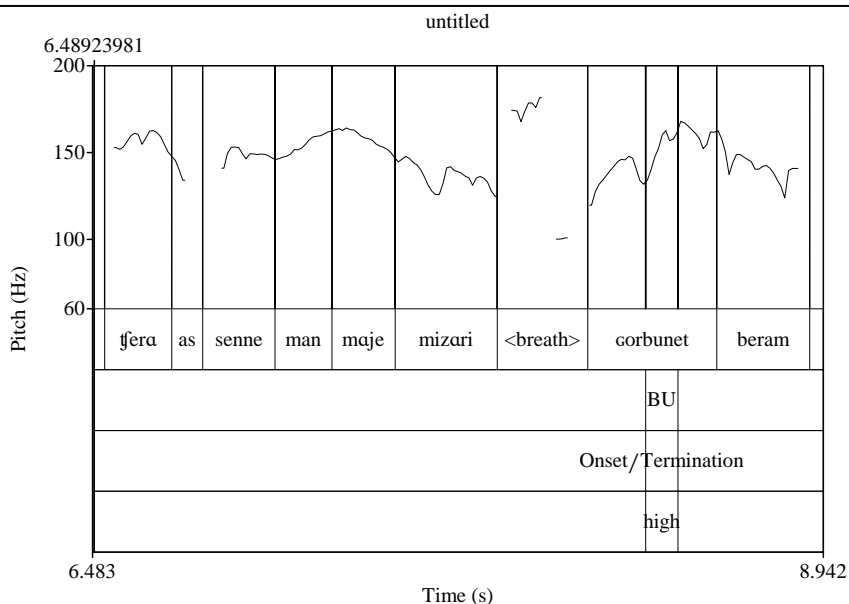

شکل ۴: منحنی زیرویمی واحد نواخت «الهی من قربونت برم» در گفتار یک مادر خطاب به فرزند به همراه برچسب‌گذاری هجاهای نواختی و پایانهٔ مربوط به آن‌ها

در مثال (۹)، هجای نواختی [BU] در [gor^{BU}net] به نسبت کلید کلی پاره‌گفتار زیر است. همچنین مانند مثال (۸) شاهد نواخت متفاوت خیزان - افتان بر روی هجای نواختی هستیم، اما میزان خیز و افت در این مثال بسیار قابل توجه است. این ویژگی می‌تواند ناشی از زن بودن گویشور و مورد خطاب قرار دادن کودک در حالت عاطفی خاص باشد. گوینده در این عبارت مادری است که خوشحالی خود را بابت ذوق‌زده شدن دخترچه‌اش به دلیل داشتن دوچرخهٔ نو اینگونه ابراز می‌کند و با بیان این عبارت در واقع قربان‌صدقه او می‌رود. در اینجا با توجه به موقعیت گویشور و مخاطبش در مقام مادر و فرزند، به راحتی می‌توان عاطفه مادری را از این عبارت دریافت کرد. بنابراین در اینجا 'من قربونت برم' را می‌شود به لحاظ کارکرد ارتباطی، عاطفی محسوب کرد. در نمونه آخر، عبارت 'قربونتون برم' را در گفتگوی میان دو گویشور زن مشاهده می‌کنیم که دارای نسبت خانوادگی‌اند و به لحاظ سنی یکی میانسال و دیگری جوان است.

(۱۰) چرا از سن من مایه می‌ذاری، قربونت برم؟

//tʃera ʔaz senne man maje mizari// ↗ ↘ gor^{BU}net beram//

شکل ۵: منحنی زیربومی واحد نواخت «قربونت برم» در یک گفتار خانوادگی میان دو زن به همراه برچسب‌گذاری هجاهای نواختی و آغاز و کلید و پایانه مربوط به آن‌ها

در مثال (۹)، [BU] در [gorBUnet] به طور همزمان کلید و پایانه است و سطح زیر دارد. نواخت در این مثال نیز خیزان - افتان و اظهاری است. بافت موقعیتی عبارت تعارف مربوط به مجلس زنانه‌ایست که دو شخصیت آن یعنی شهره عروس خانواده و مادرشوهرش در ارتباط با تغییرات ظاهری خود به خودنمایی و خودستایی در مقابل مهمان‌شان که زنی جوان، ثروتمند، حسود و متکبر است و برای سرکشی در خانواده آنها به آنجا رفته است، می‌پردازند. آنها که مدتی است به دلیل شرایط کاری همسر شهره وضعیت مالی نسبتاً بهتری پیدا کرده‌اند، برای پنهان کردن آن ابتدا سعی می‌کنند همه چیز را عادی و مثل سابق جلوه دهند که مبدا مهمان‌شان که از قضا صاحب‌خانه پول‌پرست آنها نیز هست، از چیزی باخبر شود. عبارت مورد استفاده در اینجا پاسخ مادرشوهر به عروسش درباره برنزه کردن پوستش است. شهره، عروس خانواده سعی می‌کند سولاریوم رفتن مادرشوهرش را پنهان کرده و بگوید در اثر آفتاب‌گرفتگی پوست او تیره شده و به دلیل بالا بودن سن او باعث سوختگی پوستش شده است. این عبارت در حقیقت دلخوری و رنجش مادرشوهر را از صحبت عروسش درباره پوست او و کهولت سنش نشان می‌دهد. به این ترتیب، آنچه از چنین موقعیتی قابل برداشت است، استفاده از عبارت 'قربونت برم' در کاربرد ارتباطی رنجش و شکایت است.

۶. بحث و نتیجه

این پژوهش ویژگی‌های آهنگ را در عبارتهای تعارف زبان فارسی بررسی کرده است. به منظور دستیابی به الگوی آهنگ در این عبارتها، داده‌ها بر مبنای دیدگاه برزیل (۱۹۹۷) و برزیل و همکاران (۱۹۸۰) که رویکردی گفتمانی به آهنگ دارند تحلیل شد. بررسی نظام نواخت در عبارتهای تعارف فارسی نشان داد که از میان پنج نواخت افتان، خیزان-افتان، خیزان، افتان-خیزان و هموار، در بیشتر موارد نواختها از نوع هموار یا افتان هستند. برزیل (۱۹۹۷) تفاوت کاربرد دو دسته نواخت افتان و خیزان - افتان از یک سو و خیزان و افتان - خیزان از سوی دیگر را در صورت یکسان بودن دو عبارت در سایر جنبه‌ها به ارزش ارتباطی آنها نسبت می‌دهد. به این مفهوم که واحد نواخت با نواخت خیزان یا افتان-خیزان حامل دانسته‌ها و یا اطلاعات مشترک میان گوینده و شنونده و نواخت افتان یا خیزان-افتان دربردارنده اخبار یا اطلاعات نو است. آنچه لازم است در ارتباط با ویژگی نواخت در عبارتهای تعارف در فارسی مورد توجه قرار گیرد، نقش آن در این عبارتهاست. در حالی که برزیل به دو نقش ارجاعی و اظهاری برای انواع نواخت قائل است که به ترتیب حامل اطلاعات مشترک و اطلاعات نو هستند، ما چنین کاربردی را برای عبارتهای تعارف فارسی قائل نیستیم. از آنجایی که تعارفات در فارسی به عنوان یک ارزش یا هنجار اجتماعی (علیرضایی: ۱۳۸۷: ۱۱۱). عبارتهای نسبتاً ثابتی هستند که در نتیجه قرارگرفتن در موقعیتها و در برخورد با افراد مختلف می‌توانند حاوی نکته‌ها، ظرایف، اشاره‌ها و کنایه‌های معنی‌دار باشند (دانشگر، ۱۳۸۱: ۶۹)، ارزش ارتباطی تعارفها در فارسی به انتقال پیام مشترک یا نو آن‌گونه که برزیل به آن اشاره می‌کند نیست و لازم است قائل به کارکرد متفاوتی از نظام نواخت در تعارفهای فارسی باشیم. در همین رابطه ویچمن^۱ (۲۰۱۵: ۱۷۷) به نقل از آیچمر^۲ (۱۹۹۶) به چند کاربردی بودن کارگفت تشکر کردن در زبان انگلیسی اشاره می‌کند. آیچمر نشان می‌دهد که کاربرد thank you فراتر از سپاسگزاری صرف است و می‌تواند در مفهوم ردکردن چیزی باشد، مانند I can do it myself, thank you یا کنایه‌آمیز باشد مانند 'Thank you, that's all I needed.' و یا در مراسم اختتامیه همزمان به عنوان سپاسگزاری و سازمان‌دهنده گفتمان عمل کند. او معتقد است در زبان انگلیسی سپاسگزاری به شکل‌های مختلف بیان می‌شود و با توجه به اندازه لطف و مساعدت نمود آهنگین

1. A. Whichmann

2. Aijmer

متفاوت دارد. مثلاً Thank you با نواخت خیزان معمول به نظر می‌رسد و در موقعیتی که لطف به میزان حداقل است به کار می‌رود، مانند موقعیت خرید بلیت قطار در مثال 'A: Here you are. B: Thank you اما در موقعیتی که میزان سپاسگزاری بیشتر است، نواخت افتان است، مانند 'A: I'll look after the children for the day if you like. B: Oh that's so kind of you, thank you. ویچمن بر این باور است که چنین عبارت‌هایی می‌توانند برای ایجاد تقارن یا عدم تقارن دلخواه گوینده به کار رود و نه صرفاً به عنوان بازتابی از روابط موجود که در صورت استفاده نادرست می‌تواند منبع سوء تفاهات به ویژه در گفتگو با یک بومی‌زبان شود. ولز (۲۰۰۶: ۶۶) نیز تفاوت میان نواخت خیزان و افتان را تفاوت میان سپاسگزاری معمولی و سپاسگزاری واقعی می‌داند. در عبارت‌های تعارف زبان فارسی که در آنها نواخت اظهار الگوی غالب است، این نواخت حامل اطلاع نو نیست، بلکه به این دلیل بروز می‌یابد که تعارف‌های کلامی ارتباطی به موضوع گفتگو ندارند و از این نظر در جریان گفتگو به نوعی «نو» محسوب می‌شوند. کارکرد اصلی آنها نشان دادن آگاهی طرفین مکالمه از قراردادهای اجتماعی رعایت ادب و روابط قدرت است.

در داده‌های پژوهش حاضر، در نظام کلید سطوح زیرویمی میانه و زیر و پایانه میانه بیشترین بسامد کاربرد را داشتند. این سطوح زیرویمی با تقابل، پیش‌بینی قضاوت شنونده و انتظار موافقت شنونده در ارتباطند و مشخص است که تعارف‌های زبانی نیز مانند دیگر انواع پاره‌گفتارها متأثر از این عوامل است. به بیان دیگر، تعارف کلامی یا زبانی در موقعیت‌های مختلف رویارویی افراد با یکدیگر و شرایط خاص آن، شکل‌ها و جنبه‌های گوناگون پیدا می‌کند به گونه‌ای که یک عبارت تعارف خاص می‌تواند معانی متضاد و متقابل را در موقعیت‌های مختلف متبادر کند. از جمله اهمیت این عبارت‌ها نقش کارکردی آنها است مانند مواقعی که با تعارف کردن مشکلی حل می‌شود و یا مانعی از پیش روی فرد برداشته می‌شود. بر این اساس با توجه به رفتارهای آهنگی متفاوت عبارت‌های تعارف که متأثر از بافت کلامی و قراردادهای اجتماعی جامعه ایرانی است، این سؤال مطرح است که آیا اساساً می‌توان برای این‌گونه از عبارت‌ها چارچوب یا قالب آهنگی در نظر گرفت و بر آن اساس آنها را دسته‌بندی کرد؟ پاسخ به این سؤال نیازمند مطالعات دقیق‌تر بر روی پیکره گسترده‌تری از عبارت‌های تعارف فارسی است.

منابع

- آریان‌پور کاشانی، عباس و آریان‌پور کاشانی، منوچهر (۱۳۵۳). فرهنگ آریان‌پور، تهران، امیرکبیر.
 انوری، حسن (۱۳۸۵). فرهنگ فشرده سخن، جلد اول، چاپ سوم، تهران، سخن.
 ایزدی، احمد (۱۳۹۷). کاوشی در وجهه در تعارف ایرانی، پژوهش‌های زبان‌شناسی، ۲(۱۹)، صص ۶۷-۸۲.
 دانشگر، محمد (۱۳۸۱). تعارف و فرهنگ آن نزد ایرانیان، نامه پارسی، ۷(۲)، صص ۵۷-۷۲.
 دهخدا، علی اکبر (۱۳۴۲). فرهنگ لغت دهخدا، تهران، چاپخانه دانشگاه تهران.
 فایکا، زورن (۱۳۹۵). ادب و تعارف در ایران. پژوهش‌های ایران‌شناسی، ۶(۱)، صص ۱۰۵-۱۲۴.
 علیرضائی، شاپلی (۱۳۸۷). تعارف در فرهنگ مردم ایران. فصل‌نامه نجوای فرهنگ، ۳(۹)، صص ۱۰۱-۱۱۴.
 شهبازی، امین (۱۳۹۵). تجزیه و تحلیل کاربردهای تعارف‌های زبان فارسی: بررسی دیدگاه زبان‌آموزان غیرفارسی‌زبان. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه علامه طباطبائی.
 مدرس قوامی، گلناز (۱۳۹۴). فرهنگ توصیفی آواشناسی و واج‌شناسی، تهران، علمی.
 Alirezaei, Sh. 2017. Ta'arof in the culture of Iranian People. The whisper of culture. 8&9, 101-114. [in Persian].
 Anvari, H. 2003. Condensed dictionary of sokhan. (3rded.). Sokhan Publisher. [in Persian].
 Arianpour, Kashani A. & Arianpour Kashani, A. 1975. English-Persian academic dictionary. Amir Kabir. Tehran. [in Persian].
 Astruc, L. & Vanrell, M. D. M. 2016. Intonational phonology and politeness in L1 and L2 Spanish. *De Gruyter Mouton*. 28(1), 91-118. DOI 10.1515/probus-2016-0005
 Brazil, D. 1975. *Discourse Intonation I*. Birmingham: English Language Research Monographs.
 Brazil, D. 1978. *Discourse Intonation II*. Birmingham: English Language Research Monographs.
 Brazil, D. 1997. *The communication value of intonation in English*. Cambridge University Press.
 Brazil, D., Coulthard, M. & Johns, C. 1980. *Discourse intonation and language teaching*. Longman.
 Brown, P. 2015. Politeness and language. *Informational encyclopedia of social & behavioral sciences* (2nd Ed.). 18, [http:// dx. doi. Org / 10. 1016 / B978-0-08-097086-8.53072-4](http://dx.doi.org/10.1016/B978-0-08-097086-8.53072-4)
 Borràs-Comes, J., Sichel-Bazin, R. & Prieto, P. 2015. Vocative intonation preferences are sensitive to politeness factors. *Language and speech*. 58 (1), 68-83. DOI: 10.1177/0023830914565441
 Chun, D. M. 2002. *Discourse Intonation in L2: From Theory and Research to Practice*. Amsterdam /Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.

- Daneshgar, M. 2011. Ta'arof and its culture among Iranian. *Persian Letter Summer*. 7 (2), 57-72 [in Persian]
- Daniel, M. & Spencer, A. 2009. The vocative: An outline case. In A. Malchukov & A. Spencer (Eds.), *The Oxford handbook of case* (pp. 626-634). Oxford: Oxford University Press.
- Dehkhoda, A. A. 1931. *Dehkhoda dictionary*. Tehran University publisher.
- Delongová, M., 2013, April. *Intonation patterns expressing politeness in English requests and commands and their cross-language perception* [Doctoral Dissertation, Filozofická fakulta University Palackého]. Semantic Scholar.
- Duryagin, p., & Fokina, M. 2022. Perception of prosodic and aspectual cues to politeness in teacher directives in L1 and L2 Russian. *Journal of Language and Education*, 8(1), 23-37. <http://doi.org/10.17323/jle.2022.11859>
- Estellés, M. & Marco, M. A. 2014. Evidentials, politeness and prosody in Spanish: A corpus analysis. *Journal of Politeness Research*. 10(1), 29-62. DOI 10.1515/pr-2014-0003
- Faika, Z. 2016. Courtesy and complements in Iran. *Iranian Studies*. 6(1), 104-125. [In Persian] 10.22059/JIS.2016.60597
- Goh, C. 2000. A discourse approach to the description of intonation in Singapore English. In A. Brown, D. Deterding & E. L. Low. (Eds.) 2000. *The English Language in Singapore: Research on Pronunciation*. Singapore Association for Applied Linguistics, Singapore. pp. 35-45. Chapter 4.
- Hirose, K. and Kawanami, H. and Ihara, N. 1997. Analysis of intonation in emotional speech. *INT-1997*, 185-188.
- Hübscher, I, Prieto, P. & Borràs-comes, J. 2017. Prosodic mitigation Characterizes Catalan formal speech: the frequency code reassessed. *Journal of phonetics*. 65, 145-150. DOI: 10.1016/j.wocn.2017.07.001
- Izadi, A. 2017. An investigation of face in taarof. *Journal of Linguistic Research*, 10(2), 67-82. doi: 10.22108/jrl.2018.111257.1214 [in Persian]
- Koutlaki, S. 2002. Offers and expressions of thanks as face enhancing acts: ta'arof in Persian. *Journal of Pragmatics* 34(2002), 1733-1756.
- Lee, A. J., Mason, M. F. & Malcomb, C. S. 2022. Beyond cheap talk accounts: A theory of politeness in negotiations. *Research in organizational behavior*. 1-16, <https://doi.org/10.1016/j.riob.2021.100154>
- Leech, D. 1999. The distribution and function of vocatives in American and British English conversation. In Hasselgård & S. Oksefjell (Eds.), *Out of corpus*. 1-7-118, Amsterdam. Rodopi
- Modarresi, G. 2015. *A descriptive dictionary of phonetics and phonology*. Tehran: Elmi. [In Persian].

- Navarro, A. H. & Cabedo-Nebot, A. (2014). On the importance of the prosodic component in the expression of linguistic im/politeness. *Journal of Politeness Research*. 10(1), 5-27. DOI 10.1515/pr-2014-0002
- Parrott, L. A. 2010. Vocatives and other direct address forms: A contrastive study. In A Grønn, & I Marijanovic (Eds.), *Russian in contrast*, Oslo Studies in Language, 2(1), 2111-229.
- Shahbazi, A. 2016. The analysis of the functions of Persian/ Farsi ritual politeness/comity (Taarof): investigating non-native Farsi learners' perception. M.A. Thesis. Faculty of Persian Literature and Foreign Languages. Allameh Tabataba'i University. [In Persian]
- Sweet, H. 1890. *A primer of spoken English*. Oxford: Clarendon Press.
- Vergis, N. & Pell, M. D. 2018. Factors in the perception of speaker politeness: the effect of linguistic structure, imposition and prosody. *Journal of politeness research*. 16(1), 45-84. <https://doi.org/10.1515/pr-2017-0008>
- Wells, J. C. 2006. *English Intonation; an Introduction*. Cambridge University Press.
- Wichmann, A. 2015. Functions of intonation in discourse. In W. Blackwell (Eds.), *The Handbook of English Pronunciation* (pp. 175-189). John Wiley & Sons, Inc.
- Winter, B.; Oh, G. E.; Hübscher, I; Idemaru, K.; Brown, L.; Prieto, P.; Grawunder, S. 2021. Rethinking the frequency code: a metanalytic review of the role of acoustic body size in communicative phenomena. *Philosophical Transaction B*. 1-13.
- Zwicky, A. M. 1974. *Hey, Whatsyourname! Papers from the tenth regional meeting, Chicago Linguistic Society*. 10, 787-801. Chicago: Chicago Linguistic Society.

